

– з іншого боку, не в достатній мірі відображають проблематику правоутворення в контексті сучасних питань розбудови державності і правової системи в Україні.

Буюклі В. І.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри теорії держави і права*

ОНТОЛОГІЯ ФЕНОМЕНУ ОХОРОНИ ПРАВА

Будь-який рівень філософської думки не оминав загальне питання охорони права та примусу до виконання права. Водночас філософські школи відрізняються варіативністю онтологічних та аксіологічних підходів як до суб'єктів відповідних відносин (держава, суспільство, індивід), так і до їх змісту (право, закон, сила, злочин, викриття та покарання). До загальних тенденцій філософської думки у цій сфері можна віднести спроби ув'язати концепцію законності із концепціями блага та добра (яке розумілося різними авторами у моральному, релігійному, національному контексті або через феномен свободи). Водночас філософські концепції досі не вирішили парадокс поєднання насильства та блага, свободи та примусу під час охорони права. Для слов'янської філософської школи характерна рецепція світового досвіду пізнання цієї проблеми через категорії безпеки, як соціальної цінності та охоронної діяльності, як ключового засобу її забезпечення.

Аналіз теоретико-правової доктрини дозволяє стверджувати, що вона ґрунтується сьогодні як на відповідному філософському доробку, так і на власних концепціях позитивізму та природного права. Водночас запровадження гегелівського розуміння покарання, як способу зняття неправа, визнання, вслід за Ч. Беккаріа обмеження правом прав невинних, врахування доведеного М. Фуко суб'єктного розмиття правосуддя – стало би корисним для сучасної теорії права.

Концепції, що висуваються у теорії права задля пояснення потреби та форм правозастосування, правового примусу та охорони права є достатньо варіативними. Це й співвіднесення правотворчості та правозастосування, «закону» і «заходу», запровадження теорії визнання права, як обґрунтування справедливості охорони права, запровадження категорій номосу права та кратичної функції права, правової епістемології. Розуміння мети правозастосовчої діяльності та охорони права сучасна доктрина пов'язує із різними, навіть суперечливими категоріями – страху, прощення, примирення, перевиховання. Вітчизняна доктрина багато уваги приділяє інформаційній складовій охорони права – як у ґносеологічному контексті, так і в форматі інформатизації та автоматизації правозастосовних процедур.

Правове забезпечення процесів охорони права є процесом нескінченного зростання обсягу правового регулювання. Охорона права через правотворення означає, що новостворені норми права також потребують на охорону. Оскільки суб'єктність правозастосовця у такому випадку має бути різною (бо ніхто не може бути суддею у власній справі) то така закономірність призводить не лише до збільшення масиву правових норм, але й до постійного зростання кількості правозастосовців, охоронців права – відповідних органів, підрозділів, посадових осіб, ускладнення їх повноважень тощо. Така система завжди ставить питання про суб'єктів контролю та того, хто буде «контролювати контролерів, що контролюють контрольні органи», призводить до нескінченного зростання апарату професійних правозастосовців, розширення та ускладнення їх повноважень.

Охорона права як правозастосування та як правовий примус сьогодні існує у системі владно-управлінських координат; дослідження відповідних рис влади та держави у філософських та теоретико-правових концепціях є вкрай суперечливим. Спроби обґрунтувати владну діяльність, зокрема, здійснення владою насильства та примусу, через системи загальнолюдських цінностей, призводить до чисельних теоретичних суперечок, не дозволяє якісно виокремити «справедливе» насильство влади від несправедливого. Найбільш успішними у цьому контексті стали концепції, які визначають реальний стан справ – монополізацію насильства владою та використання владою права (зокрема, й потреби у захисті права) для розширення власних можливостей у суспільстві, аргументації владного примусу «правом сили».

У межах договірної теорії та теорії правової держави владне насильство також стає вразливим для об'єктивного аналізу. Так, договірна теорія не пояснює природу владного беззаконня та свавілля, що часто спокійно сприймається у суспільстві, а концепція правової держави покладає ключові завдання з обмеження можливостей владного насильства на саму владу, для неї характерно еkleктичне поєднання етатизму та верховенства права.

Відсутність якісної теорії, яка б дозволила поєднати зміст владної діяльності із концепцією охорони права призводить до обмеженості новацій у дослідженнях владного аспекту покарання, суду або правоохоронних (репресивних) органів, сприйняттю у доктрині теорії та практики охорони права як двох мало залежних один від іншого вимірів. Тому вітчизняні автори визначають правоохорону як виховний процес та пропонують подолати кричущі проблеми у сфері охорони права шляхом повчань та деонтологічних приписів – з боку тієї ж влади. Посилення ефективності діяльності окремих правоохоронних органів безпосередньо пов'язується ними з удосконаленням форм і методів їхньої роботи, водночас зростанням ролі виховання, переконання, просвіти населення і зменшення примусових заходів.

Як уявляється, пропонувані ідеї повної трансформації правоохоронної функції держави на правовиховну є утопічними. Варто звернути увагу на висновок Г. Радбруха, що «тільки той правопорядок діє, який зумів створити фактичне середовище для свого функціонування, будь то шляхом переконання і «приручення» до себе законослухняних громадян в результаті тривалого впливу на їхній спосіб мислення або шляхом нав'язування себе їм насильно допомогою примусу і покарання» (Радбрух Г. Философия права Густав Радбрух ; пер. с нем. – М. : Междунар. отношения, 2004. – С. 93). Отже, навіть правове виховання потребує певного примусу, у зв'язку з чим правоохоронна функція держави принаймні в осяжному майбутньому залишиться функцією, поєднаною з примусом.

Журенок Т. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри теорії держави і права*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ФОРМА ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ЯК КРИТЕРІЙ ЇХ ТИПОЛОГІЙ

Необхідним сектором у структурі громадянського суспільства виступає недержавний або некомерційний сектор. Так званий третій сектор утворюють різноманітні недержавні інституції: об'єднання, асоціації, рухи, благодійні установи, органи самоорганізації населення. Відповідно до ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) «Свобода зібрань та об'єднання» кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. ЄКПЛ передбачає також утворення публічно-правових громадських об'єднань, таких, що створюються законодавчим актом (колегії адвокатів, нотаріусів, гільдії ремісників, асоціації лікарів, туроператорів тощо). Проблематика правового статусу інституцій громадянського суспільства стає особливо актуальною у зв'язку зі зміною національного законодавства у цій сфері.

Наприклад, російський Федеральний Закон «Про громадські об'єднання» розподіляє усі громадські формування, що створюються в Росії, зокрема за організаційно-правовою формою на: громадські організації; громадські рухи; громадські фонди; громадські установи; органи громадської самодіяльності. Закон Молдови «Про громадські об'єднання» передбачає при створенні громадських об'єднань вибір однієї з чотирьох організаційно-правових форм, а саме: громадський рух; громадська організація; громадська установа; громадський фонд (Мыскина М. Н. Правовой статус общественных объединений в государствах-членах СНГ / М. Н. Мыскина // Ежегодник сравнительного правоведения. – 2001. – М. : Изд-во НОРМА, 2002. – С. 120-121). У деяких університетах Хорватії, на-